

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

“ ____ ” _____ 201__ р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА робота
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності: Економіка

за магістерською програмою професійного
спрямування

Банківська статистика

на тему: «**Статистична оцінка кредитоспроможності клієнтів банку**»

Виконавець:

студент обліково-
економічного факультету
Джонмуродова Нігіна Джумівна

/підпис/

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент

Погорелова Тетяна Валеріївна

/підпис/

ОДЕСА – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА БАНКУ.....	6
1.1. Поняття кредитоспроможності та критерії статистичної оцінки кредитоспроможності	6
1.2. Класифікація клієнтів банку за кредитоспроможністю	15
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОЇ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА.....	22
2.1. Система статистичних показників кредитоспроможності клієнтів банку...	22
2.2. Методологія кластерного аналізу кредитоспроможності позичальників.....	37
РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА ПАТ «ОЩАДБАНКУ» УКРАЇНИ.....	45
3.1 Статистична характеристика кредитоспроможності позичальників ПАТ «Ощадбанк».....	45
3.2 Кластерний аналіз кредитоспроможності позичальників ПАТ «Ощадбанк».....	53
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

В стабілізації та забезпеченні зростання економіки важливу роль відіграють банківський сектор і безпосередньо операції кредитування населення, ефективність проведення яких багато в чому залежить від розроблених і прийнятих в банку інструментів регулювання дії кредитних програм. Серед основних таких інструментів доцільно виділити оцінку кредитоспроможності позичальника як один з найбільш важливих етапів кредитування, який, незважаючи на багаторічну практику застосування, вимагає додаткового вивчення.

Сучасна фінансова криза торкнулася всю національну фінансово-економічну систему. У банківському секторі він проявився в зниженні ліквідності багатьох комерційних банків, що призвело до зміни ставлення банків до процесу кредитування фізичних осіб. Кожному банку саме кредитні операції приносять найбільші доходи і від того, наскільки правильно будуть обрані методи і дотримані умови кредитування, в значній мірі залежить результат кредитної операції, особливо, коли банківська системи України переживає кризу. В сучасних умовах виникає необхідність дослідження і вдосконалення методики оцінки кредитоспроможності позичальників.

Найбільш поширеними в практиці банків заходами, направленими на зниження кредитного ризику є оцінка кредитоспроможності позичальника. Саме тому вивчення статистичних методів та процедури оцінки кредитоспроможності позичальників банку на даний момент є доволі актуальним питанням.

Під час видачі кредиту перед банком постає питання необхідності в проведенні оцінки кредитоспроможності позичальників. Для позичальників дана оцінка також грає значну роль, оскільки від даного результату залежить, в якому обсязі буде надано кредит і чи буде його надано взагалі.

Кредитування як найважливіший вид діяльності комерційного банку передбачає наявність кредитного ризику внаслідок фінансових втрат від

неповернення виданих кредитів. Результатом систематичної некоректної оцінки кредитоспроможності позичальників банку може слугувати погіршення якості кредитного портфелю, яке до того ж, викликає ще й необхідність додаткового резервування, а в гіршому випадку призведе до банкрутства банку.

Щоб уникнути такої невтішної перспективи, слід розробити і застосовувати єдину науково обґрунтовану методику оцінки кредитоспроможності позичальників.

Проведення достовірної оцінки кредитоспроможності суттєво впливає на результати кредитної угоди, так і на ефективність кредитної діяльності самого банку.

Оцінка кредитоспроможності позичальника є важливою складовою частиною управління кредитним ризиком комерційного банку. Необхідність більш детальнішого вивчення статистичної оцінки кредитоспроможності позичальників банку, обумовлена швидкими темпами росту обсягів наданих кредитів, а відповідно, і збільшення рівня ризикованості банківської діяльності.

Оцінка кредитоспроможності позичальника являє собою оцінку комерційним банком потенційного позичальника з точки зору доцільності надання йому кредиту і визначення можливості своєчасного повернення позик і виплати відсотків по ним у майбутньому, що важливо для відновлення нормального кредитного циклу комерційних банків. Мова про відновлення кредитного циклу українських комерційних банків зайшла в зв'язку з загостренням в даний час кризи ліквідності в основних напрямках єдиної державної грошово-кредитної політики на 2018 рік та в перспективі 2018-2021 роках. Тому дана дипломна робота актуальна не тільки з методичної, але і з практичної точки зору.

В даний час важливим є завдання розробки такого механізму оцінки кредитоспроможності позичальників, який забезпечував би збільшення надходження кредитних ресурсів підприємствам та фізичним особам і, одночасно, - їх своєчасне повернення банкам.

Недостатня теоретична розробленість цих питань диктує необхідність створення механізму і методу кількісної та якісної оцінки кредитоспроможності позичальників банку.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є статистичний аналіз кредитоспроможності позичальників фізичних осіб ПАТ «Ощадбанк», виявлення головних проблем при аналізі кредитоспроможності клієнтів банку.

Для досягнення даної мети в роботі необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути теоретичні основи статистичної оцінки кредитоспроможності позичальника;
- вивчити існуючі методики статистичної оцінки позичальників;

Предметом дослідження є теоретичні і практичні аспекти статистичної оцінки кредитоспроможності позичальника банку.

Розрахунки в роботі виконувались з використанням програм MicrosoftExcel версії XPProfessional, SPSS 12.0 для Windows, STATISTICA 11.

При написанні дипломної роботи вивчалися нормативні документи, що регулюють банківську діяльність та кредитні операції банків, наукова література з банківського аналізу, періодичні видання з даної теми.

Інформаційною базою написання випускної роботи є наукова література з зазначеної проблематики, матеріали періодичних економічних та банківських видань, законодавчі та нормативно-правові акти з регулювання банківської діяльності, фінансова звітність, щодо основних показників діяльності комерційних банків України та інші матеріали і публікації Національного банку України та Державної служби статистики.

ВИСНОВКИ

У першому розділі були розглянуті теоретичні основи статистичної оцінки кредитоспроможності позичальників - фізичних осіб. Були визначені причини, за якими, перш за все відбувається кредитування фізичних осіб – це необхідність безперешкодної реалізації товарів виробником, а також невідповідність грошових доходів і, отже, платоспроможності попиту покупців. У зв'язку із зростанням популярності кредитування в Україні, а також пропонованих банками кредитних продуктів і послуг банкам необхідно шукати чіткі і зрозумілі критерії оцінки кредитоспроможності позичальника як найважливішого методу зниження кредитних ризиків.

Були вказані відмінності поняття «платоспроможності» позичальника від поняття «кредитоспроможності». Так, при визначенні платоспроможності фізичної особи потрібно виходити з розміру його доходів від наявних в нього нерухомості, іншої власності, бізнесу, зарплати та інших джерел за певний період часу. Кредитоспроможність можна визначити як готовність і здатність фізичної особи отримати кредит і своєчасно в необхідному розмірі виконувати всі виниклі перед ним поточні кредитні зобов'язання.

Актуальність питань кредитування фізичних осіб пов'язана з тим, що кредитування - основна активна операція комерційного банку. При цьому, кредитування фізичних осіб є одним з найбільш швидкозростаючих секторів ринку послуг. Однак, зростання обсягів кредитування фізичних осіб призводить також до збільшення конкурентної боротьби між кредитними установами за споживача (позичальника). Особливого значення набуває вдосконалення підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника (фізичної особи), яка має бути направлена на зниження ризиків кредитування, але зберігаючи при цьому привабливість кредитних продуктів банку для його існуючих і потенційних клієнтів.

В даний час, після тривалого зниження обсягів кредитування фізичних осіб на тлі кризових явищ, в останні місяці спостерігається зростання кредитного портфеля фізичних осіб нашої країни. На фоні цього, все ще

зберігається динаміка збільшення частки простроченої заборгованості в кредитному портфелі фізичних осіб. Тому особливо важливо банкам проводити якісну процедуру оцінки кредитоспроможності населення.

Зміст проблеми оцінки кредитоспроможності позичальника фактично включає відповідь на два питання: як визначити перспективну фінансову спроможність клієнта - потенційного позичальника, тобто переконатися в тому, що він буде мати можливість надалі виконати свої грошові зобов'язання; як визначити, наскільки потенційний клієнт готовий виконати взяті на себе зобов'язання (наскільки позичальникові можна довіряти).

Найбільш поширеними способами оцінки кредитоспроможності є: методика визначення платоспроможності фізичної особи, скоринг (бальна оцінка позичальника), кредитний андерайтинг (може бути автоматичним або ручним).

У своїй діяльності банки застосовують в основному власні розробки в галузі оцінки кредитоспроможності. Навіть при використанні схожих методів оцінки кредитоспроможності банки вносять свої індивідуальні особливості в структуру методики.

На сьогоднішній день не існує універсального і єдиного підходу для оцінки кредитоспроможності фізичних осіб. Комплекс методів, використовуваних банками в даний час, дозволяє не тільки оцінювати поточні кредитоспроможність і фінансовий стан позичальника, але і прогнозувати їх зміни в майбутньому і враховувати можливість виникнення кредитного ризику.

У другому розділі даної роботи була розглянута методика оцінки кредитоспроможності позичальників - фізичних осіб, що застосовується в ПАТ «Ощадбанк».

Кредитування фізичних осіб має першорядне значення для ПАТ «Ощадбанк». Процентні доходи від кредитування фізичних осіб складають більшу частину процентних доходів банку. Оцінка кредитоспроможності позичальників - фізичних осіб в ПАТ «Ощадбанк» проводиться методом

кредитного скорингу. За бальною системою оцінюються загальні відомості про потенційного позичальника, інформація про зайнятість клієнта, здійснюється перевірка його кредитної історії, оцінюються його зобов'язання, аналізуються фінансові можливості, наявність і склад майна, вивчаються необхідні додаткові відомості про потенційного позичальника.

На сьогоднішній день не існує універсального і єдиного підходу для оцінки кредитоспроможності фізичних осіб. Комплекс методів, використовуваних банками в даний час, дозволяє не тільки оцінювати поточні кредитоспроможність і фінансовий стан позичальника, але і прогнозувати їх зміни в майбутньому і враховувати можливість виникнення кредитного ризику.

Використання методологічних положень проведення кластерного аналізу конкурентоспроможності банків сприяє впровадженню методів якісного стратегічного управління з метою набуття конкурентних переваг на ринку банківських послуг, а також надає можливість вищому менеджменту і керівництву банку забезпечити оптимальну пропорційність між пропозицією і попитом на банківські послуги і, тим самим, вирішувати перспективні та поточні завдання раціоналізації процесів надання банківських послуг і створення умов для посилення конкурентоспроможності вітчизняних банків на фінансовому ринку.

У третьому розділі даної роботи була розглянута методика оцінки кредитоспроможності позичальників - фізичних осіб, що застосовується в банку ПАТ "Ощадбанк". Було виявлено основні ключові проблеми існуючої системи оцінки кредитоспроможності:

1. Загальноекономічна важка ситуація в країні.
2. Повільна коригування граничних значень показників кредитоспроможності з урахуванням мінливих економічних умов.
3. Використання при оцінці платоспроможності, в основному, тільки фінансових коефіцієнтів.
4. Сплеск шахрайства.
5. Недостатність статистичної інформації, щодо діяльності позичальника.

6. Велика кількість ресурсів банку витрачених для оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника банку.

У результаті застосування методики кластерного аналізу для оцінки кредитоспроможності позичальників ПАТ « Ощадбанк» було виявлено три основні кластери.

Проаналізувавши отримані результати, банківська установа отримує можливість удосконалити стратегію продажу кредитних продуктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Національного банку України // Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>
2. Банківська справа: Підручник / За ред. Колесникова В.І., Кроливецкой Л.П. - М.: Фінанси і статистика, 2012.- 480 с.
3. Бобир В.В. Використання нейронечіткої скорингової моделі воцінкою кредитного ризику позичальника // Фінанси і кредит. - 2014. - №32. - с. 18-24.
4. Дремова У.В. Удосконалення підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників при довгостроковому кредитуванні // Фінанси і кредит. - 2015. - №11. - с. 15-22.
5. Бізнес-словник: економіка, фінанси, банки, інвестиції, кредити : англо-укр. ; понад 12 500 термінів [Текст] / [уклад. С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленко]. – К.: Школа, 2002. – 720 с.
6. Банківська система України [Текст]: Монографія / [В. В. Коваленко, О. Г. Коренєва, К. Ф. Черкашина, О. В. Крухмаль]. – ДВНЗ УАБС НБУ, 2010. – 187 с. – ISBN 978-966-8958-59-5.
7. Васюренко О. В. Організація управління стійким розвитком банківської установи [Текст] / О. В. Васюренко, Н. Д. Погореленко // Вісник Національного банку України. – 2006. – №7. – С. 22–24.
8. Аналіз банківської діяльності: Підручник / [Герасимович А. М., Алексенко М. Д., Парасій–Вергуненко І. М. та ін.]; за ред. А. М. Герасимовича. – [вид. 2-ге, без змін.]. – К.: КНЕУ, 2006. – 600 с. – ISBN 966-574-567-0.
9. Белова І.В. Банківська статистика: навч. посібник [Текст] / [Белова І.В.] – Суми: Університетська книга, 2013. – 431 с.
10. Мармоза А.Т. Статистика : Навчальний посібник [Електронний ресурс] Режим доступу: http://pidruchniki.com/1098112052992/statistika/teoriya_statistiki
11. Опря А. Т. Статистика: Навчальний посібник [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/579-statistika-oprya-at.html>

- 12.Тиркало Р.І. Банківська справа: [навч. посібник] / Тиркало Р., ГуцалІ.,Чайковський Я., Андрушків Т., Галапуп Н. – Т.: Карт-бланш, 2001.- с.314
- 13.Сидорова А.В., Юріна Н.О. Банківська статистика: Навчальний посібник [Текст] / А. В. Сидорова, Н. О. Юріна – Донецьк: Каштан, 2006.
- 14.Вовк, В. Я. Стратегічне управління конкурентоспроможністю банків [Текст] : монографія / В. Я. Вовк. –Харків : НТМТ, 2011. – 336 с.
- 15.Офіційний сайт Незалежної асоціації банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.nabu.com.ua/>.
- 16.Дьяченко О. (2010). Прозорий позичальник. [Електронний ресурс] //Національний банківський журнал. № 7 (74). Режим доступу: <http://bankir.ru/publikacii/s/prozrachnii-zaemshchik-6015400/>.
- 17.Петухова М.В. Вплив соціально-демографічних характеристикпозичальників на їх кредитоспроможність // Гроші і кредит. - 2013. - №3.
- 18.Сахарова М.О. До питання про кредитоспроможність підприємства // Гроші і кредит. 2005. № 3.
- 19.Ендовицкий Д. А., Бочарова І.В. Система комплексного аналізу кредитоспроможності позичальника // Аудитор. - 2004.- № 11.- С. 34-42
- 20.Ільясов С.М. Про оцінку кредитоспроможності банківського позичальника // Гроші і кредит. - 2005.- № 9. - С.28-34.
- 21.Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р № 2121 – III//Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності (Додаток до журналу«ВісникНаціонального банку України»), 2001.–№1.–С.3–46
- 22.Кірісюк Г.М. Оцінка банком кредитоспроможності позичальника // Гроші і кредит. 2003. № 4. - с. 32
23. Конягина М.Н. Питання вдосконалення підходів до оцінкикредитоспроможності // Гроші і кредит. - 2015. - №10. - с. 67-72.
- 24.Мандель, І. Д. Кластерний аналіз [Текст] / І. Д. Мандель. - М.: Фінанси і статистика, 1988. - 176 с.

25. Воронин, А.В. Использование кластерного анализа для выбора локальных стратегий [Текст] / А.В. Воронин // Проблемы и перспективы управления экономикой и маркетингом в организации. – № 1. – 2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://perspectives.utmn.ru/No1/text02.shtml>.
26. Попова Л.М. Методичний підхід до оцінки розподілу пріоритетів сфер діяльності з метою ефективного проведення диверсифікації діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Л.М. Попова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Aprer/2009_5_1/36.pdf
27. Сальников К. Кредитоспроможність і платоспроможність - чи є різниця? // Банківська справа в Москві. - 2006. - № 8.
28. Колокова О.В. Оцінка ймовірності банкрутства підприємств позичальників на основі кластерного аналізу // Фінанси і кредит, 2007. - № 18.
29. Багатовимірний статистичний аналіз в економіці: навч. посібник для вузів / Л.А. Сошникова [и др.]; під ред. В.Н. Тамашевіча. М., 1999.